

”Yksi psykologi ei voi tehdä kolmen psykologin työtä.” – opiskeluhuollon seurannan tuloksia psykologityöstä toisen asteen oppilaitoksissa

Päälöydökset

- Opiskeluhuollon psykologityön edellytykset ja työtavat vaihtelevat toisen asteen oppilaitoksissa.
- Psykologit käyttävät vain kymmenesosan työajastaan yhteisölliseen työhön.
- Kokoaikaisesti toisella asteella toimivilla psykologeilla on vastuullaan keskimäärin 1300 opiskelijaa.
- Oppilaitosten opiskeluhoitoryhmässä käsitellään lainvastaisesti myös yksittäisten opiskelijoiden asioita.
- Opiskelijan tilanteen arviointi ja tuen suunnittelu asiantuntijaryhmässä toteutuu epätasaisesti.

Kirjoittajat

Marke Hietanen-Peltola
Yliääkäri, THL

Sarianna Vaara
Tutkimuskoordinaattori,
THL

Kristiina Laitinen
Opetusneuvos, OPH

Taustaa

Opiskeluhuollon psykologit työskentelevät osana oppilaitoksen opiskeluhoitopalveluja sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä. Keväällä 2019 toteutettiin valtakunnallinen tiedonkeruu toisella asteella eli ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa työskenteleville psykologeille ja kuraattoreille. Tietoa koottiin opiskeluhuollon toteuttamisesta, työnkuvasta, työkäytännöistä ja yhteistyöstä sekä toiminnan hallinnollisista järjestelyistä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) toi psykologipalvelut lakisääteiksi toisen asteen oppilaitoksiin. Sama laki velvoittaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen yhteistyössä seuraamaan opiskeluhuollon toteutumista ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti (25 §) sekä ohjaamaan ja kehittämään opiskeluhoitopalveluja (24§). Ajantasaista tietoa tarvitaan edellä mainittujen tehtävien hoitamiseen, mutta myös paikallisen ja alueellisen palvelujen järjestämisen ja kehittämistyön tueksi.

Tässä julkaisussa raportoidaan tulokset psykologityöstä ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa. Toisen asteen opiskeluhuollon psykologityön järjestämisestä ja toteuttamisesta ei ole aiemmin toteutettu valtakunnallista tiedonkeruuta.

Koulutus ja psykologityön hallinnollinen järjestäminen

Kaikki kyselyyn vastanneet toisen asteen opiskeluhuollossa toimivat psykologit (N = 135) olivat koulutukseltaan psykologeja ja laillistettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Heistä 64 % työskenteli sivistys- tai opetustoimessa ja 22 % sosiaali- ja/tai terveystoimessa. Yksityisen koulutuksen järjestäjän palveluksessa työskenteli 8 % ja itsenäisenä ammatinharjoittajana toimi 2 %. Koulutuskuntayhtymässä työskenteli 1 % vastaajista ja saman verran kunnan yhdistetyllä lasten ja nuorten palvelujen toimialalla (sivi + sote). Yksi vastaaja (< 1 %) ilmoitti työnantajakseen yksityisen yrityksen ja 1 vastaaja (< 1 %) jonkun muun.

Psykologien koko- ja osa-aikaisuus

Psykologeista (N = 134) 72 % toimi opiskeluhuollon tehtävässä kokoaikaisesti ja 28 % osa-aikaisesti. Osa-aikaisista työaikaprosenttinsa ilmoittaneista (N = 35) runsas neljännes (29 %) käytti tehtävän hoitamiseen 80–89 % ja viidennes (20 %) 70–79 % täydestä työajasta. Osa-aikaisen psykologin työajan mediaani oli 70 % täydestä työajasta.

Työajan jakautuminen eri koulutusasteille

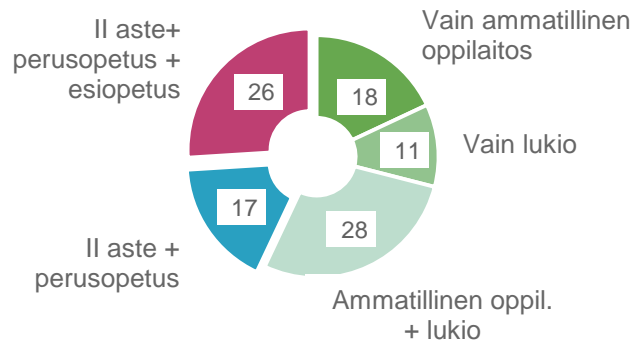
Psykologin työ oli jakautunut jopa kaikille kolmelle koulutusasteelle; esiopetukseen, perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen. Kokoaikaisesti opiskeluhuollossa työskentelevistä vastaajista (N = 96) yli puolet (57 %) työskenteli vain toisella asteella: 18 % ammatillisessa oppilaitoksessa, 11 % lukiossa ja 28 % molemmissa. Sekä toisella asteella että perusopetuksessa työskenteli 17 % ja kaikilla kolmella koulutusasteella 26 % vastaajista. (Kuvio 1.)

Näin tutkimus tehtiin

Ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa työskenteleville psykologeille suunnatun valtakunnallisen tiedonkeruun tavoitteena oli saada tietoa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon toteuttamisesta, resursseista, työkäytännöistä ja yhteistyöstä.

Kysely lähetettiin ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden 346 psykologille, vastausaika oli 27.3.–12.4.2019. Psykologien yhteystiedot kerättiin TEAviisarin Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2018 ja Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ammatillisessa koulutuksessa 2018 -tiedonkeruiden yhteydessä.

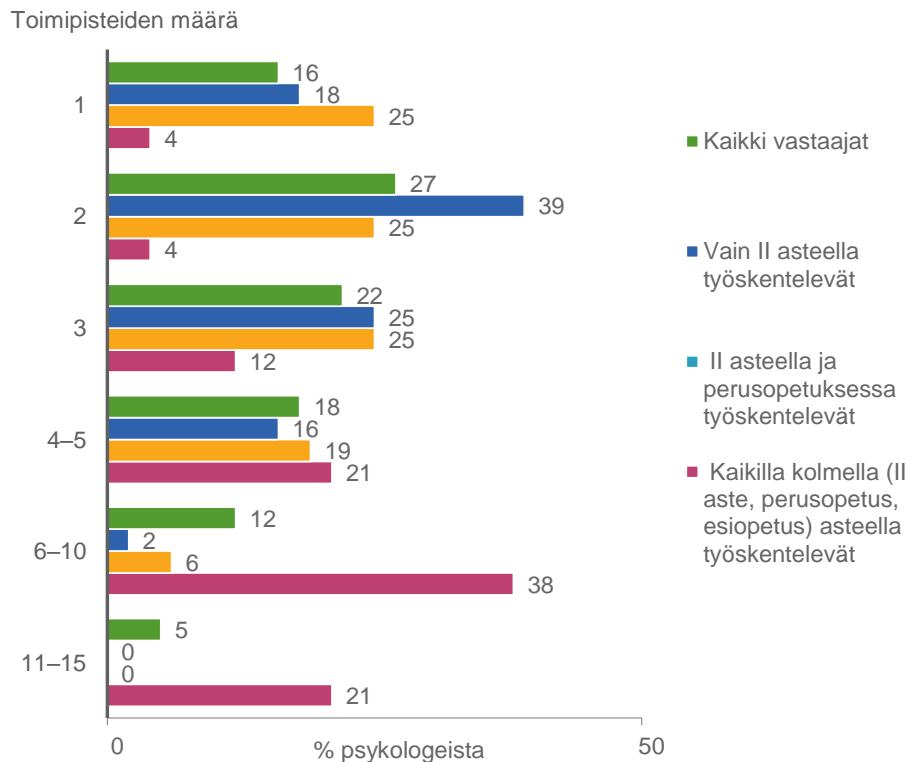
Vastauksia saatiin 135. Vastausprosentti oli 39.

Kuvio 1. Eri koulutusasteilla kokoaikaisena työskentelevien psykologien prosenttiosuudet (%). N = 96.

Toimipisteiden määrät

Vain toisella asteella toimivista kokoaikaisista psykologeista 39 %:lla oli vastuullaan kaksi ja 25 %:lla kolme toimipistettä. Noin viidenneksellä (18 %) näitä oli vain yksi. Työskentely useammalla koulutusasteella lisäsi vastuutoimipisteiden määrää. Erityisesti esiopetuksessa toimiminen kasvatti toimipisteiden määrää, mikä on luonnollista niiden tyypillisesti pienemmän koon mukaan. (Kuvio 2.)

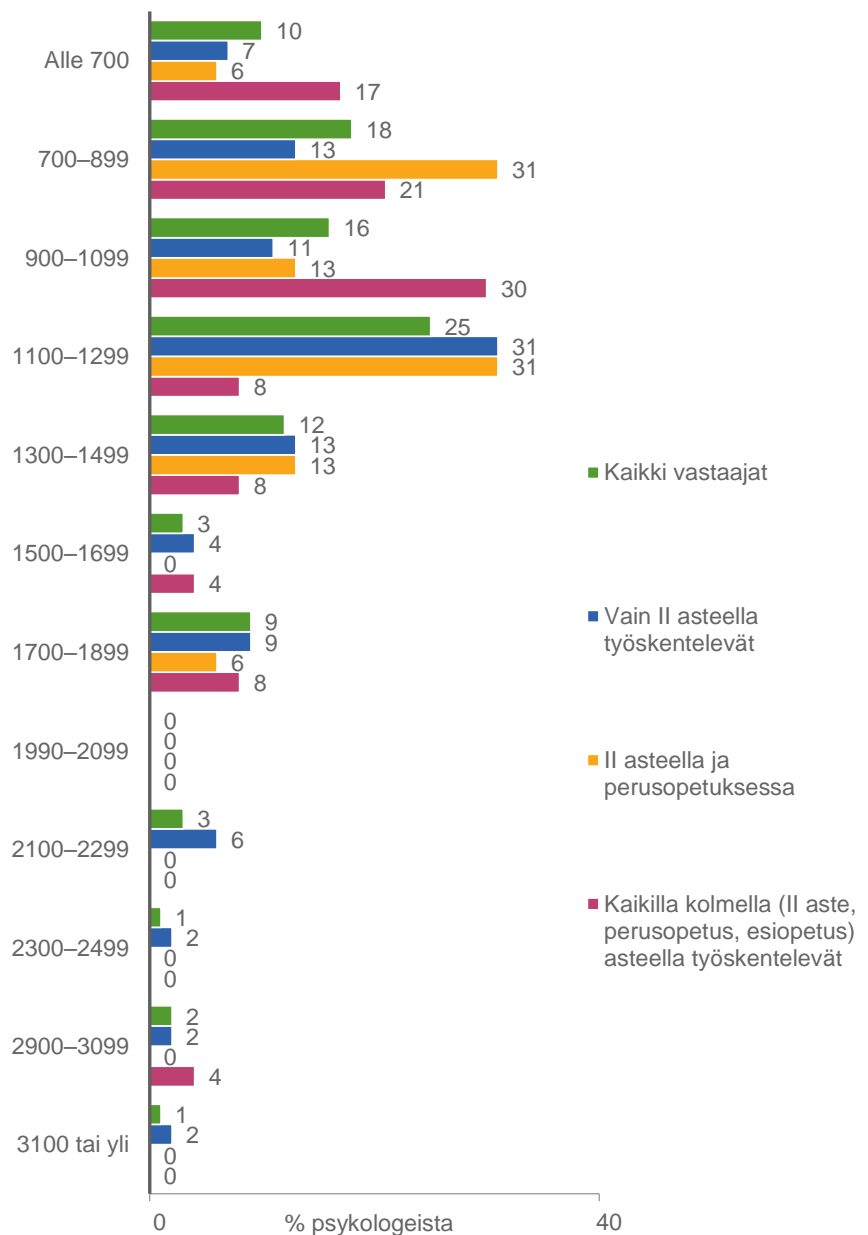
Kuvio 2. Toimipisteiden määrät prosenttiosuuksina (%) eri koulutusasteilla toimivista kokoaikaisista psykologeista. N = 96.

Opiskelijamäärät

Psykologin vastuualueella olevien opiskelijoiden määrän selvittämiseksi tiedusteltiin eri toimipisteiden esikoululaisten, peruskoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden määriä ja laskettiin nämä yhteen. Kokopäiväisten vain toisella asteella toimivien psykologien opiskelijamäärän keskiarvo oli 1311 (mediaani 1200) ja kaikkien vastaajien osalta 1215 (mediaani 1150).

Vain toisella asteella työskentelevien psykologien opiskelijamäärät vaihtelivat paljon. Noin kolmannes (31 %) ilmoitti vastuullaan olevan 1100–1299 opiskelijaa. Alimpaan opiskelijamääräluokkaan, alle 700 opiskelijaa, sijoittui 7 %, kun taas joillakin vastaajilla määrät olivat hyvin suuria. Neljännes (25 %) ilmoitti opiskelijoita olevan vastuullaan 1500 tai enemmän. Suurin ilmoitettu opiskelijamäärä oli 3900, jonka ilmoitti yksi vastaaja. (Kuvio 3.)

Oppilas- ja/tai opiskelijamäärät

Kuvio 3. Tehtävälueen yhteenlaskettu opiskelijamäärä prosenttiosuuksina (%) eri koulutusasteilla toimivista kokoaikaisista psykologeista. N = 94.

Työajan jakautuminen eri tehtäviin

Pelkästään toisella asteella työskentelevien psykologien työ painottuu vahvasti asiakastyöhön yksittäisen opiskelijan kanssa. Tähän käytettävän työaikaosuuden mediaani oli 65 % ja kvartiiliväli 60–75 %. Yhteisölliseen työhön puolet vastaajista käytti 9–15 % työajasta mediaanin ollessa 10 %. Muu työaika jakautui tasaisesti opiskeluhuollon muuhun kehittämiseen, oman ammattitaidon ylläpitoon ja opiskeluhuoltotyön paikalliseen ja alueelliseen kehittämiseen. (Taulukko 1.)

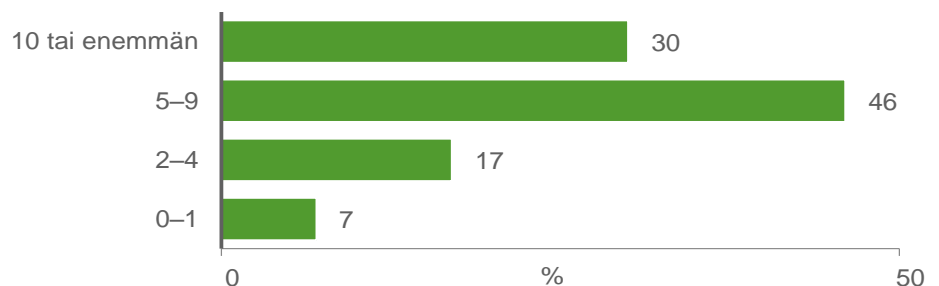
Taulukko 1. Vain toisella asteella työskentelevien psykologien opiskeluhuoltoon käytetyn työajan jakautuminen eri tehtäviin. Työaikaosuuksien (%) mediaanit ja kvartiilivälit. N = 75.

	Mediaani %	Kvartiiliväli * %
Yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön kokonaisuus (ml. opiskeluhuoltoryhmässä tehtävä työ sekä opiskelijaryhmien kanssa työskentely).	10	9–15
Opiskeluhuollon muu kehittäminen koulussa (ml. suunnitelmien valmisteluun liittyvä työ).	5	5–10
Työskentely yksittäisen opiskelijan asiassa (asiakastyö)	65	60–75
Oman työn tai ammattitaidon kehittäminen ja ylläpito (ml. työnohjaus ja koulutukseen osallistuminen).	5	5–5
Opiskeluhuoltotyön paikallinen ja alueellinen kehittäminen (ml. kokoukset, työryhmät ja sidosryhmäyhteistyö)	5	5–10

*Väliin jää puolet arvoista.

Täydennyskoulutus ja työnohjaus

Toteutuneen täydennyskoulutuksen määrässä huomioitiin sekä oman organisaation sisäiset että ulkopuoliset koulutukset viimeisen vuoden ajalta. Täydennyskoulutuspäivien lukumäärät vaihtelivat paljon. Kokopäiväisesti vain toisella asteella työskentelevistä (N = 54) lähes kolmannes (30 %) ilmoitti 10 tai enemmän ja lähes puolet (46 %) 5–9 täydennyskoulutuspäivää. Nollasta yhteen täydennyskoulutuspäivää oli ollut 7 %:lla vastaajista. (Kuvio 4.)

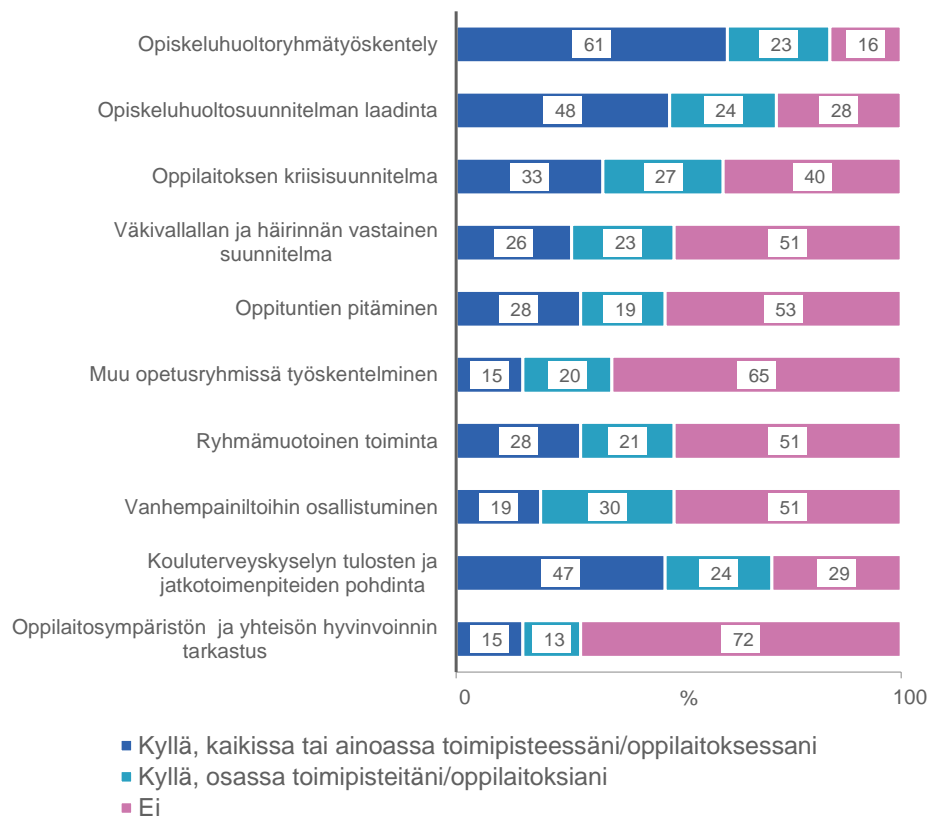

Kuvio 4. Täydennyskoulutuspäivät vuoden aikana prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisesti toisella asteella työskentelevistä psykologeista. N = 54.

Säännölliseen työnohjaukseen oli mahdollisuus 96 %:lla kokoaikaisesti toisella asteella toimivista psykologeista (N = 55). Loput vastaajista (4 %) ilmoittivat, ettei työnohjausmahdollisuutta ollut lainkaan, ei edes tarvittaessa.

Yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö

Psykologit osallistuivat yhteisölliseen opiskeluhuoltoon monin eri tavoin. Tavallisinta oli osallistuminen oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmän työskentelyyn, johon 84 % oli osallistunut ainakin osassa toimipisteitä. Lähes puolet (48 %) oli osallistunut opiskeluhuoltosuunnitelman laatimiseen ainoassa tai kaikissa toimipisteissä ja neljännes (24 %) ainakin osassa toimipisteitä. Yhtä yleisesti oli osallistuttu kouluterveyskyselyn tulosten ja niiden jatkotoimenpiteiden pohdintaan. Opetusryhmissä työskentely ja osallistuminen oppilaitosympäristön ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastamiseen olivat vähiten käytettyjä työmuotoja. (Kuvio 5.)

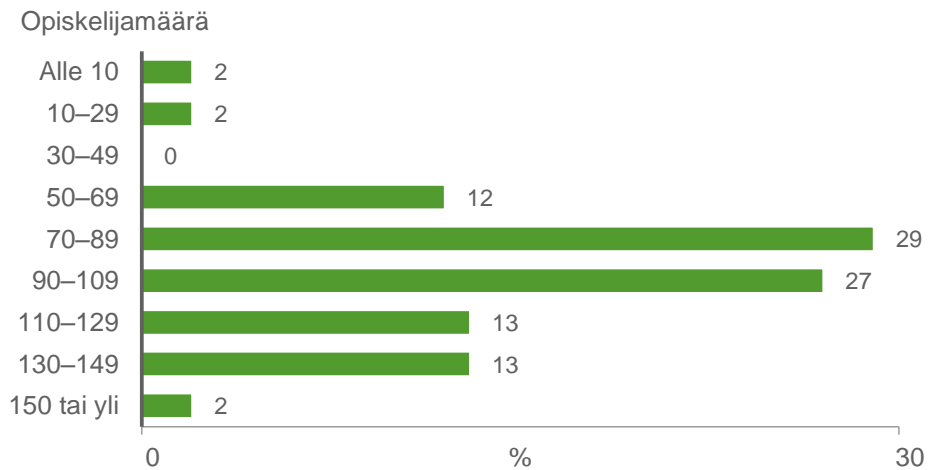
Kuvio 5. Osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön työmuodoittain prosenttiosuuksina (%) psykologeista. N = 133–135.

Yksilökohtainen opiskeluhuoltotyö

Yksilökohtainen opiskeluhuolto on yhden opiskelijan asian äärellä työskentelyä. Monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä, joka kootaan tilanteen ja tarpeen mukaan opiskelijan tueksi. Yksilökohtaista monialaista yhteistyötä tehdään myös opiskeluhuoltopalvelujen välillä ja oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen kanssa.

Asiakkuudet ja määräaikaisten seuraaminen

Vastuupöytäkirjojen lisäksi kysyttiin kuinka monta yksittäistä opiskelijaa psykologilla oli ollut asiakkaana. Toteutuneissa asiakasmäärissä oli suurta vaihtelua, vaikka tarkasteltiin vain toisella asteella kokoaikaisesti työskentelevien psykologien ilmoittamia asiakkuusmääriä. Ääripäinä olivat 5 (yksi vastaaja) ja 168 (yksi vastaaja) asiakasta viimeisen 12 kk aikana. Tavallisimmin asiakkaita oli ollut 70–89 (29 %:lla) tai 90–109 (27 %:lla). (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Yksilökohtaisessa asiakkuudessa olevien opiskelijoiden määrät viimeisen 12 kk aikana prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisista vain II asteella työskentelevistä psykologeista. N = 52.

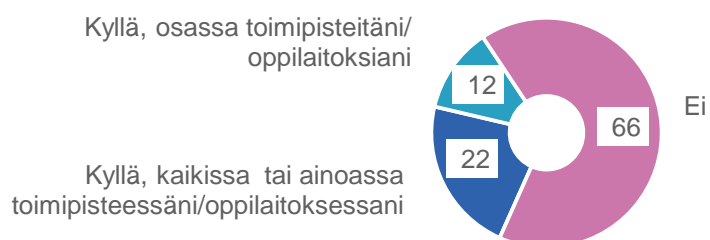
Lain mukaan opiskelijan tulee tarvittaessa päästä henkilökohtaisesti keskustelemaan psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisessä asiassa samana tai seuraavana päivänä.

Kaikista kyselyyn vastanneista psykologeista (N = 135) 32 % ilmoitti seuraavansa itse määräaikoja, 17 %:lla aikoja seurasi esimies ja 21 %:lla sekä vastaaja itse että esimies. Lähes kolmannes (30 %) raportoi, että määräaikoja ei seurata lainkaan. Määräaikoja itse seuraavista (N = 64) kaksi kolmasosaa (67 %) ilmoitti seuraavansa asiaa asiakastietojärjestelmän kautta ja 33 % piti muuta erillistä, sähköistä tai manuaalista, listaa seuranta varten.

Monialainen yksilökohtainen opiskeluhuoltotyö

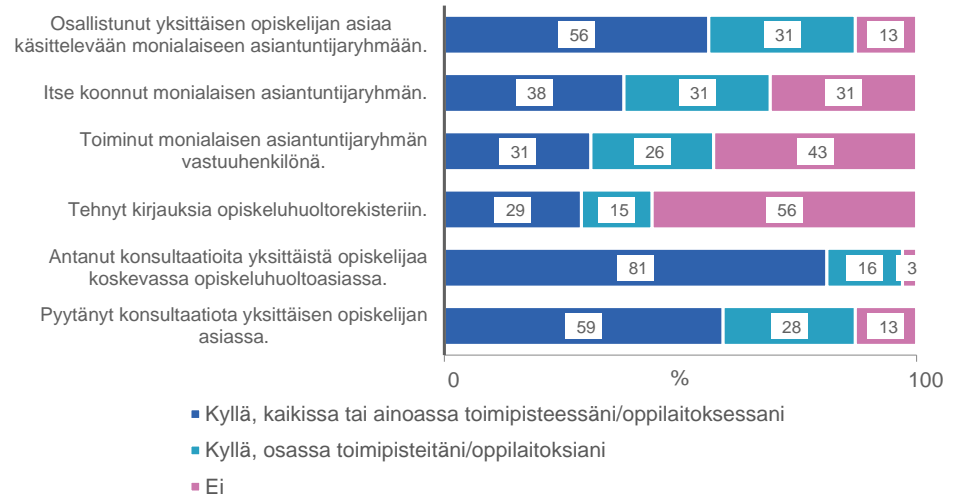
Opiskeluhuoltotyötä toteutetaan oppilaitoksissa kahdessa eri tarkoitukseen kokoontuvassa monialaisessa ryhmässä, joiden toimintaperiaatteet ja tehtävät on määritelty oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. **Oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmässä** käsitellään yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja opiskeluhuollon järjestämistä ja yksittäisen opiskelijan asioita käsitellään **monialaisessa asiantuntijaryhmässä**, jonka kokoonpano sovitaan aina erikseen. Toisen asteen TEA-tiedonkeruun mukaan yksilökohtaisia asioita käsitellään kuitenkin lainvastaisesti myös opiskeluhuoltoryhmissä (Wiss ym. 2019).

Vastaajista 22 % ilmoitti, että kaikkien tai ainoan toimipisteen/oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmässä arvioidaan yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tuen tarvetta ja/tai suunnitellaan tukea. Osassa toimipisteitä/oppilaitoksia näin oli 12 %:lla. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Yksittäisen opiskelijan opiskeluhuoltoasian käsittely toimipisteen/oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmässä prosenttiosuuksina (%) psykologeista. N = 134.

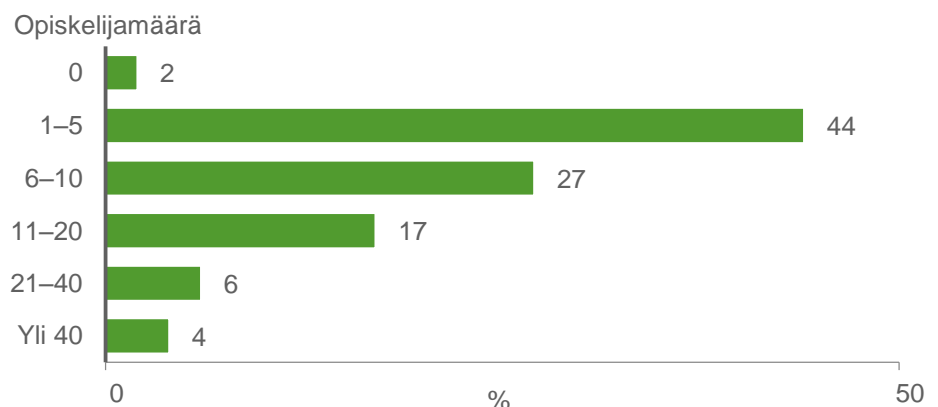
Psykologeista 87 % oli viimeisen vuoden aikana osallistunut yksittäisen opiskelijan asiantuntijaryhmään, 56 % kaikissa tai ainoassa toimipisteessään ja 31 % ainakin osassa toimipisteitään. Vastaajista 13 % ei ollut viimeisen vuoden aikana osallistunut asiantuntijaryhmätyöskentelyyn lainkaan. Ryhmän oli itse koonnut 69 % ja vastuuhenkilönä oli toiminut 57 %. Alle puolet (44 %) psykologeista oli tehnyt kirjauksia opiskeluhooltorekisteriin. Monialaista yhteistyötä toteutettiin hyvin yleisesti konsultaatioilla. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhoollon työtavat viimeisen vuoden aikana prosenttiosuuksina (%) psykologeista. N = 133–134.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan kuinka monen eri opiskelijan monialaiseen asiantuntijaryhmässä he olivat olleet mukana viimeisen 12 kk:n aikana. Vastaajille, jotka olivat aiempaan kysymykseen ilmoittaneet, etteivät olleet osallistuneet monialaiseen asiantuntijaryhmään viimeisen 12 kk aikana lainkaan, kirjattiin opiskelijamääräksi 0.

Kokoaikaisista vain toisella asteella toimivista psykologeista (N = 52) 44 % oli osallistunut 1–5 opiskelijan ja 27 % 6–10 opiskelijan monialaiseen asiantuntijaryhmään viimeisen vuoden aikana. Yksi vastaajista (2 %) ei ollut osallistunut asiantuntijaryhmään lainkaan ja yksi vastaajista (2 %) ilmoitti osallistuneensa 50 eri opiskelijan asiantuntijaryhmään vuoden aikana. (Kuvio 9.)

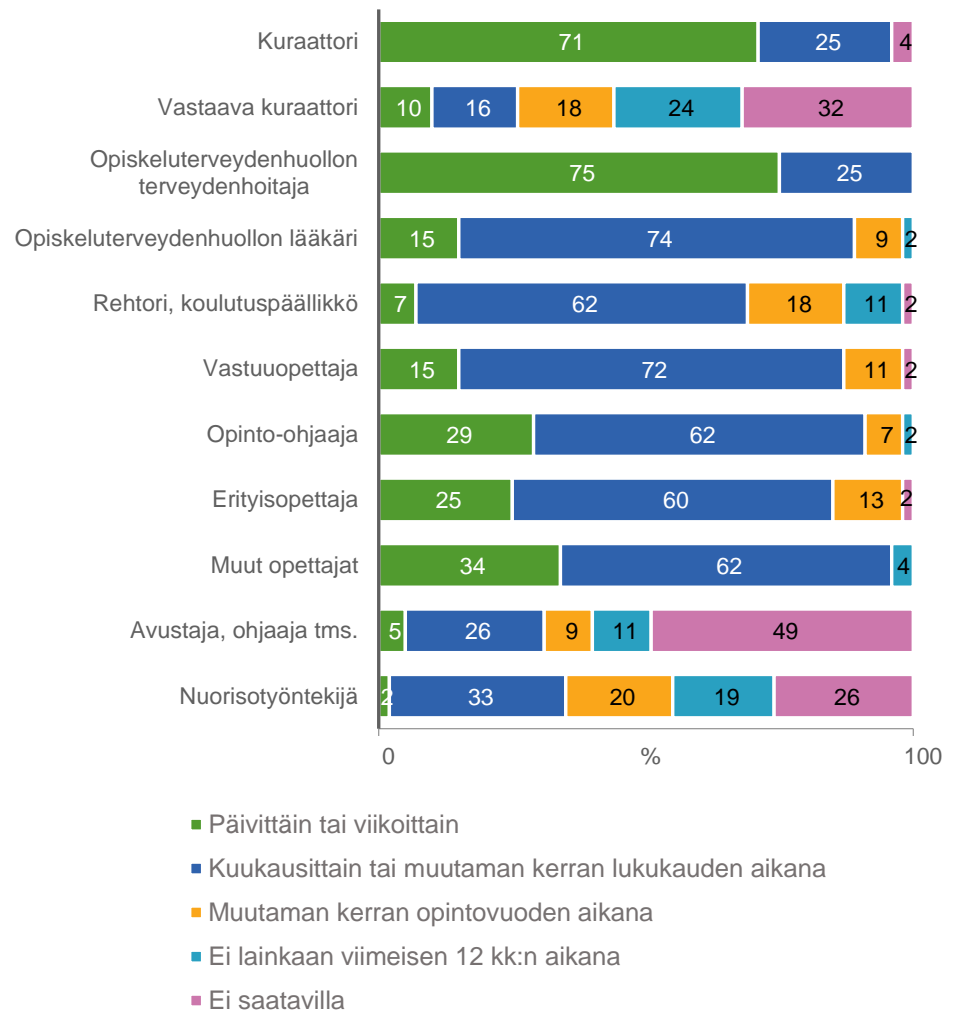

Kuvio 9. Niiden opiskelijoiden määrät, joiden asiantuntijaryhmään psykologi oli osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana. Prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisesti vain II asteella työskentelevistä psykologeista. N = 52.

Yhteistyö oppilaitoksen muiden toimijoiden kanssa

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon yhteistyöstä kysyttiin sekä yhteistyökumppaneita että yhteistyön taajuutta. Toisen asteen opiskeluhuollon erityispiirteiden esiin saamiseksi tuloksia tarkasteltiin vain niiden vastaajien osalta, jotka toimivat kokoaikaisesti toisen asteen oppilaitoksissa.

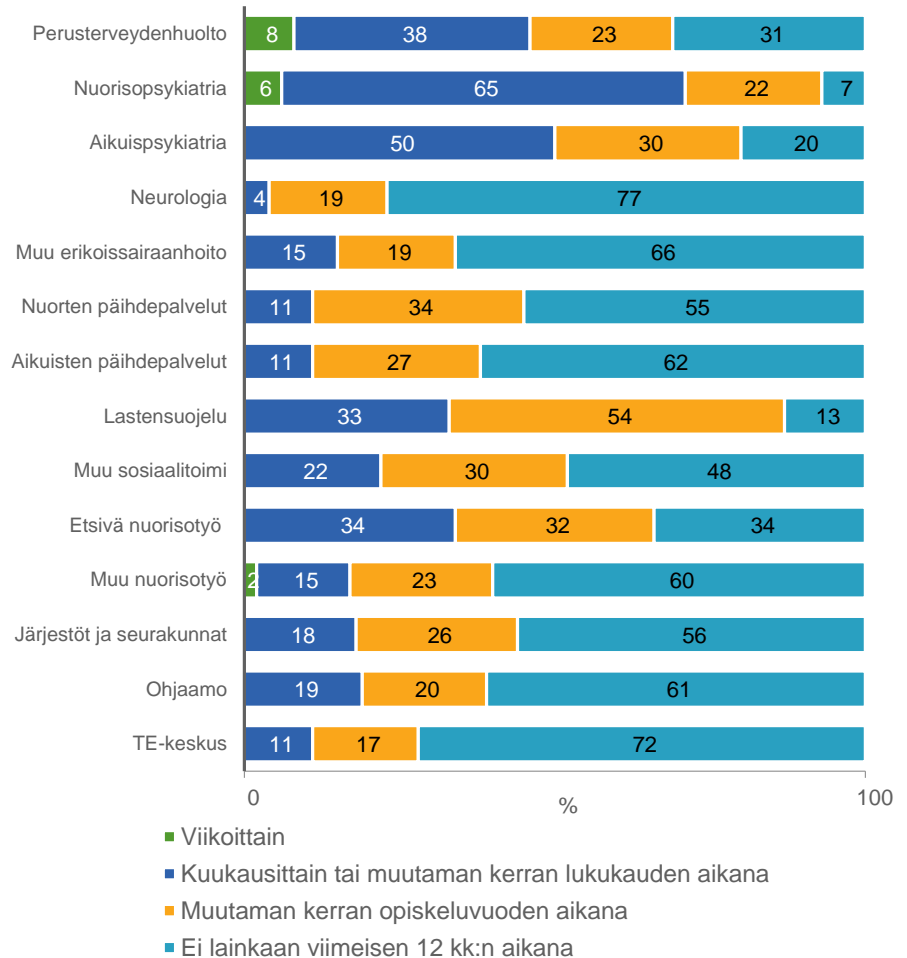
Oppilaitoksen sisällä psykologien lähimpiä yhteistyökumppaneita olivat terveydenhoitaja ja kuraattori. Kolme neljäsosaa (75 %) psykologeista teki yhteistyötä opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan kanssa päivittäin tai viikoittain ja neljännes (25 %) kuukausittain tai muutaman kerran lukukauden aikana. Kuraattorin kanssa yhteistyö oli lähes yhtä tiivistä, mutta 4 % ilmoitti, ettei palvelua ollut lainkaan saatavilla. 25–34 % teki vähintään viikoittain yhteistyötä opinto-ohjaajan, erityisopettajan ja muiden opettajien kanssa. Myös opiskeluterveydenhuollon lääkäri (89 %) ja vastuuopettaja (87 %) olivat yhteistyökumppaneina vähintään muutamia kertoja lukukauden aikana. Vähiten yhteistyötä oli vastaavan kuraattorin, avustajan/ohjaajan ja nuorisotyöntekijän kanssa, ja näiden palvelujen puuttuminen oli myös tavallista (26–49 %). (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Monialainen yhteistyö oppilaitoksen toimijoiden kanssa prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisista vain II asteella työskentelevistä psykologeista. N = 50–55.

Yhteistyökumppanit oppilaitoksen ulkopuolella

Tärkeimpiä oppilaitoksen ulkopuolisia yhteistyökumppaneita psykologeilla olivat nuorisopsykiatria, aikuispsykiatria ja perusterveydenhuolto. Nuorisopsykiatrian kanssa päivittäin tai viikoittain oli tehnyt yhteistyötä 6 % ja kuukausittain tai muutaman kerran lukukaudessa 65 % viimeisen 12 kuukauden aikana. Lastensuojelun kanssa oli yhteistyötä tehnyt 87 % ja etsivän nuorisotyön kanssa 66 % ainakin muutaman kerran vuoden aikana. Vähiten yhteistyötä oli tehty neurologisen erikoissairaanhoidon ja TE-keskusten kanssa. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Monialainen yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolelle prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisista vain II asteella työskentelevistä kuraattoreista. N = 52–54.

Pohdinta

Tavoitteena oli saada tietoa opiskeluhuollon psykologin työstä nimenomaan toisella asteella, joten monia tuloksia on tarkasteltu vain toisella asteella kokoaikaisesti työskentelevien vastausten osalta. Tulosten tulkinnessa on huomioitava, että heitä oli vain 56, jolloin yksittäisen vastaajan painoarvo prosenttiosuuksina lasketuissa tuloksissa on merkittävä.

Yli puolella vastaajista taustaorganisaationa oli kunnan sivistys- tai opetustoimi. Kyselyn vastanneista psykologeista suurempi osa työskenteli sosiaali- ja terveystoimessa kuin kuraattoreista. Löydös on samansuuntainen myös perusopetuksessa (Hietanen-Peltola ym. 2019 a). Toisen asteen oppilaitoksille suunnatun TEA-tiedonkeruun mukaan noin kaksi viidesosaa

Kirjallisuutta

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. (2019 c) ”Meillä ei toistaiseksi ole järjestetty tätä lain vaatimalla tavalla.” – opiskeluhoollon seurannan tuloksia kuraattorityöstä toisen asteen oppilaitoksissa. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-448-6>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. (2019 b) Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhoollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019. THL.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-271-0>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. (2019 a) Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhoollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-273-4>

Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Järvinen J, Saaristo V, Saukko N & Ståhl T. Hyvinvoinnin ja terveyden ja edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Tutkimuksesta tiiviisti 15, toukokuu 2019. THL.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-340-3>

Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Palmqvist R, Saaristo V, Ståhl T. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2019. THL. Tilastoraportti 12/2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051315294>

(42 %) kunnista järjestää toisen asteen kuraattoripalvelut pääasiallisesti osana sote-palveluja ja lähes saman verran (39 %) sivistystoimissa.

Erot työn edellytyksissä vaikuttavat toiminnan sisältöön ja laatuun

Vähän yli puolet kokoaikaisista psykologeista sai keskittyä vain toisen asteen opiskeluhoollotyöhön, kun taas neljänneksellä työ oli jakautunut jopa kaikille kolmelle koulutusasteelle. Asiakaskunnan ulottuminen esiopetuksen lapsista toisen asteen ammatillisen koulutuksen aikuisiin opiskelijoihin vaatii ammattilaiselta hyvin laajaa tietotaitoa ja osaamista. Toisen asteen nuorilla opiskelijoilla on ikä- ja kehitysvaiheeseen liittyviä haasteita, joiden kanssa työskentely edellyttää riittävän osaamisen ja kokemuksen hankkimista ja ylläpitämistä. Myös ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ikäjakauma nuorista ensimmäistä tutkintoaan suorittavista aina työuran loppupuolella oleviin aikuisopiskelijoihin vaatii psykologilta laajaa osaamista. Vuosittainen täydennyskoulutuspäivien määrä jäi kuitenkin osalla hyvin pieneksi. Työnohjaus sen sijaan oli järjestetty säännöllisesti lähes kaikille kokoaikaisesti toisella asteella toimivista psykologeista. Samalla koulutusasteella toimivilla kuraattoreilla tilanne oli selvästi heikompi (Hietanen-Peltola ym. 2019 c).

Pelkästään toisella asteella toimivilla psykologeilla oli tavallisesti vastuullaan 1–3 toimipistettä tai oppilaitosta. Perusopetuksen koulupsykologeilla on vastuullaan enemmän kouluja, mutta erot yksittäisten koulujen ja toimipaikkojen koossa tekevät vertailun hankalaksi. Toisen asteen kuraattoreiden ja psykologien toimipisteiden määrät ovat yhtenevät. Esiopetuksen opiskeluhoollon sisältyminen toimenkuvaan lisää huomattavasti toimipisteiden määrää ja siten hankaloittaa erityisesti mahdollisuuksia osallistua yhteisölliseen opiskeluhoollotyöhön.

Yhteisölliseen työhön käytetään vain vähän työaika

Yhteisölliseen työhön käytetään tavallisimmin vain kymmenesosa työajasta. Tämä on vain puolet perusopetuksen psykologien ja toisen asteen kuraattoreiden yhteisölliseen työhön käyttämästä ajasta. Yhteisöllinen opiskeluhoollotyö painottuu psykologeilla opiskeluhoollon suunnitteluun ja opiskeluhoolloryhmässä työskentelyyn. Ryhmämuotoinen toiminta ja opetusryhmissä työskentely olivat toisella asteella psykologeilla työmuotoina harvinaisempia kuin kuraattoreilla. Useimmat psykologin yhteisöllisistä työmuodoista olivat yleisemmin käytössä perusasteella, kuitenkin oppituntien pitäminen ja ryhmämuotoinen toiminta olivat tavallisempia toisella asteella.

Yksilökohtainen työ on vaihtelevaa ja toimintatavat osin lainvastaisia

Yksilökohtainen opiskeluhoollotyö eli yhden opiskelijan kanssa työskentely oli vahvasti painottunut toisen asteen psykologityössä.

Yksittäisten asiakkaiden määrä vaihteli suuresti vaikka tarkasteltiin vain toisella asteella kokoaikaisesti työskenteleviä psykologeja. Samanlaista vaihtelua todettiin myös kuraattorien työssä. Erot asiakkuuksien määrissä voivat kertoa esimerkiksi opiskelijamäärän tai koulutusalojen eroista, mutta myös eroista yksilökohtaisen työn toimintatavoissa.

Vastaanotolle pääsyn määräaikoja seurattiin heikosti; lähes kolmannes kertoi, ettei seurantaa ollut lainkaan. Tulos vastaa perusopetuksen psykologityöstä aiemmin raportoituja tietoja.

Monialaista yhteistyötä yksittäisen opiskelijan asiassa ei aina toteuteta siten kuin laissa on säädetty. Kolmasosa psykologeista raportoi, että opiskelijoiden opiskeluhoollotoasioita käsitellään lainvastaisesti oppilaitoksen tai toimipisteen opiskeluhoolloryhmässä. Tulos oli samanlainen myös toisen asteen

Lisätietoa

Kuntainfo 13a/2015 [Uusi soveltamishie oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi](#). Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen. Valvira <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimiminen>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

TEAtiedonkeruu toiselle asteelle toteutus ja tulokset. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruu/56>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-447-9 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-447-9>

www.thl.fi

Tämän julkaisun viite:

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. ”Yksi psykologi ei voi tehdä kolmen psykologin työtä.” – opiskeluhoillon seurannan tuloksia psykologityöstä toisen asteen oppilaitoksissa. Tutkimuksesta tiiviisti 54/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

kuraattoreilla. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on ollut voimassa jo viisi vuotta ja tältä osin laki on hyvin yksiselitteinen.

Suurin osa psykologeista oli osallistunut opiskelijan monialaiseen asiantuntijaryhmään. Kuitenkin enemmän kuin joka kymmenes ilmoitti, ettei ollut tehnyt tällaista työtä lainkaan viimeisen vuoden aikana. Ryhmien määrä vaihteli paljon asiantuntijaryhmän työskentelyyn osallistuneilla psykologeilla.

Tulosten mukaan kuraattorit tekevät toisella asteella psykologeja enemmän monialaista opiskeluhoilutyötä (Hietanen-Peltola ym. 2019 c). Molemmilla ammattilaisilla yksilökohtaisen työn toteuttamisessa oli suurta vaihtelua työtavoissa ja asiakasmäärissä. Myös kyselyn avoimissa vastauksissa tuotiin esiin eroja toimintatavoissa ja -kulttuurissa eri oppilaitoksissa. Monialaista yhteistyötä toteutettiin hyvin yleisesti konsultaatioilla.

Yksilökohtaisen opiskeluhoillon yhteistyö oli psykologeilla monipuolista sekä oppilaitoksen sisällä että ulkopuolelle. Toisen asteen psykologit tekivät kuraattoreja harvemmin yhteistyötä oppilaitoksen rehtorin, vastuupettajan, opinto-ohjaajan, erityisopettajan ja muiden opettajien kanssa. Myös yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisiin palveluihin oli perusterveydenhuoltoa sekä nuoriso- ja aikuispsykiatria lukuun ottamatta vähäisempää kuin kuraattoreilla. Yhteistyössä oli vastaajien välillä eroja, jotka kertovat paikallisista eroista toimintatavoissa ja palveluketjuissa, mutta mahdollisesti myös eroista oppilaitosten opiskeluhoillon toimintakulttuureissa.

Yhteenveto

Toisen asteen oppilaitosten psykologityön voidaan todeta olevan sisällöltään monipuolista mutta toteutukseltaan epätasaista. Työn vaihtelevat edellytykset, erityisesti vastuupöskelijöiden suuri määrä, hankaloittaa työn tarkoituksenmukaista toteuttamista ja heikentää psykologipalvelujen saatavuutta.

Vaihtelua on myös työkäytänteissä ja yhteistyömuodoissa. Toisen asteen opiskelijat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa psykologipalvelujen saatavuuden ja niiden tasalaatuisen sisällön suhteen. Psykologin ja monialaisen opiskeluhoillon avun ja tuen saanti vaihtelee oppilaitoksittain. Opiskeluhoillon toteuttamisessa lainsäädännön mukaisesti on edelleen parannettavaa.

Avoimessa palautteessa nousi esiin monialaisen yhteistyön niukkuus ja osin toimimattomuuskin. Opiskeluterveydenhuollon heikon lääkäritilanteen koettiin hankaloittavan avun järjestämistä. Myös erikoissairaanhoidon pitkät jonot ja ohjeet ohjata ulkopaikkakuntalaiset opiskelijat kotipaikkakunnalle erikoissairaanhoidon tuotiin esiin varhaisen avun saannin esteinä. Lisäksi osa vastaajista koki opetushenkilöstön sitoutumisen opiskeluhoilutyöhön olevan riittämätöntä. Erään psykologin avoimesta palautteesta on myös julkaisun otsikossa oleva suora lainaus.

Opiskeluhoillon ehkäisevän työn sekä varhaisen avun ja tuen tulee olla kaikkien opiskelijöiden saatavilla yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, tasavertaisesti ja tasalaatuisesti. Hallitusohjelmaan kirjattu toisen asteen opiskeluhoillon mitoitussuositusten laatiminen yhdenmukaistaisi työn edellytyksiä. Lisäksi tarvitaan työn sisällöllistä yhdenmukaistamista. Opiskeluhoillon lainmukainen toteuttaminen edellyttää ammattitaitoista johtamista, koulutusta ja ohjeistuksia. Opiskeluhoilto tarvitsisi myös suunnitelmallista valvontaa.